

ci time

Odborný analytický měsíčník

BŘEZEN 2015
ČÍSLO 3, ROČNÍK V.
WWW.CICAR.CZ
ZDARMA

Kdo má v rukou osud současné vlády?

V souvislosti s nedávným sjezdem ČSSD a sněmem ANO se v mediálním světě často objevovaly spekulace o tom, zda současná vládní koalice přežije do řádných voleb naplánovaných na rok 2017. Je to poněkud paradoxní, uvážíme-li, že Sobotkova vláda působí alespoň navenek jako jedna z vůbec nejstabilnějších a nejklidnějších vlád v polistopadové historii.

Hospodářský zázrak se nekonal

obsah

4 | Kdo má v rukou osud současné vlády?

ANALÝZA | TÉMA V souvislosti s nedávným sjezdem ČSSD a sněmem ANO se v mediálním světě často objevovaly spekulace o tom, zda současná vládní koalice přežije do řádných voleb naplánovaných na rok 2017. Je to poněkud paradoxní, uvážíme-li, že Sobotkova vláda působí alespoň navenek jako jedna z vůbec nejstabilnějších a nejklidnějších vlád v polistopadové historii.

Autor Miloš Brunclík

6 | Ekonomický zázrak se nekonal

ROZHOVOR | TÉMA O promarněných šancích české transformace, nenaplněných nadějích o hospodářském dohánění Rakouska, příjmové a majetkové nerovnosti, krátkozrakosti živnostníků a návratnosti investic do vzdělání s předním českým sociologem Jiřím Večerníkem.

Rozhovor s Jiřím Večerníkem

10 | Duben 1861– významný měsíc české parlamentní politiky

ANALÝZA | TÉMA V rámci kalendářního roku si česká veřejnost připomíná poměrně velký počet významných dnů. Některým z nich dokonce zákonodárci přisoudili takový význam, že povahu jejich výročí může podstatná část společnosti promýšlet ve dnech volna bez plnění pracovních povinností.

Autor Petr Valenta

CI Time

Odborný analytický měsíčník

Číslo 3

Ročník V.

Březen 2015

Vydává

CI Consult & Research, s.r.o.

ve spolupráci s vysokou školou

CEVRO Institut

IČ: 24772461

Jungmannova 29/19,

110 00 Praha 1, Nové Město

Kontakty

Telefon: 224 054 087

www.cicar.cz, citime@cicar.cz

Redakce

Šéfredaktor

Josef Šíma

Odborní konzultanti redakce

Ivan Langer, Ladislav Mrklas

Tajemnice redakce

Petra Viktorová

Art director

Ivo Kubát (Multimedia Atelier)

Stálí spolupracovníci

Milan Cabrnoch, Jiří Frgal,

Jakub Kříž, Aleš Kučera,

Daniel Kunštát, Pavol Minárik,

Jaroslav Salivar, Harald Scheu,

Jiří Šedivý, Petr Valenta,

Alexandr Vondra

Fotografie

str. 1 fotolia.com

str. 8–11 fotolia.com

Jazyková korektura

4JAN Public Relations, s.r.o

Registrace MK ČR E 19998,

ISSN 1804-8099

Vážení čtenáři,

v březnovém čísle měsíčníku CI Time najdete zamyšlení politologické z pera dr. Miloše Brunclíka o stabilitě současné české vlády ve světle vývoje uvnitř ČSSD a ANO; a zajímavé připomenutí historické odkazující na počátky moderního českého parlamentarismu, jehož autorem je dr. Petr Valenta, ředitel Centra středoevropských studií, společného pracoviště Masarykova ústavu a Archivu Akademie věd a vysoké školy CEVRO Institut.

Jádrem čísla je obsáhlý rozhovor s předním českým sociologem doc. Jiřím Večerníkem o závěrech jeho posledních studií, jež analyzují otázku růstu blahobytu v České republice, zkoumají problematiku rovnosti a nerovnosti jak příjmů, tak i majetku, mapují rozsah a povahu živnostenského podnikání a také zkoumají v mezinárodním kontextu výnosnost investic do vzdělání.

Přejeme Vám zajímavé čtení!

Josef Šíma,
*rektor vysoké školy CEVRO Institut
a šéfredaktor*

Ivan Langer,
*zakladatel společnosti
a odborný konzultant redakce*

Ladislav Mrklas,
*zakladatel společnosti
a odborný konzultant redakce*

Kdo má v rukou osud současné vlády?

V souvislosti s nedávným sjezdem ČSSD a sněmem ANO se v mediálním světě často objevovaly spekulace o tom, zda současná vládní koalice přežije do řádných voleb naplánovaných na rok 2017. Je to poněkud paradoxní, uvážíme-li, že Sobotkova vláda působí alespoň navenek jako jedna z vůbec nejstabilnějších a nejklidnějších vlád v polistopadové historii.

MILOŠ BRUNCLÍK | Autor je členem Katedry politologie a mezinárodních vztahů vysoké školy CEVRO Institut

To, že se mezi koaličními stranami (prakticky jen mezi ANO a ČSSD) projevuje občasná řevnivost a vzájemná kritika, na tomto obraze nic nemění. Rivalita a občasná přestřelky jsou konstantou všech vládních koalic, a to nejen v ČR. Pomineme-li dočasné úřednické kabinet, těžko lze najít vládu, která by na tom byla v otázce stability a vnitřní soudržnosti lépe. Na stabilitu vlád se ale můžeme dívat i jinou optikou. Před nástupem Sobotkovy vlády se v ČR vystřídal 13 vládních kabinetů. Pouze dvě z těchto vlád (první Klausova a Zemanova) zůstaly ve funkci čtyři roky. Všechny ostatní skončily daleko dříve, respektive vládly jen po zbytek funkčního období Poslanecké sněmovny. Tato historická zkušenost nutí pozorova-

tele k jisté skepsi ohledně trvání českých vlád, včetně Sobotkova kabinetu, který je u moci stále relativně krátkou dobu.

NEDŮVĚRA ANI REZIGNACE ZATÍM NEHROZÍ

Na čem tedy závisí osud vlády? Z ústavy vyplývá, že vládu může sesadit jen Poslanecká sněmovna vyslovením nedůvěry. Odmítnout lze krajně ojedinělou interpretaci ústavy (jež ovšem nemá oporu u drtivé většiny odborné veřejnosti ani v ústavních zvyklostech, ani u politické reprezentace), podle které vládu může z vlastního uvážení odvolat i prezident. Šance, že by vláda s pohodlnou většinou padla vyslovením nedůvěry ze strany parlamentní většiny, není vyloučena,

ale předpokládá zásadní problémy uvnitř vládního tábora (např. zásadní vnitrokoaliční konflikt, rozkol uvnitř stran, přeběhlictví, převlékání kabátů atp.). Za více pravděpodobnou lze spíše vnímat dobrovolnou rezignaci vlády. Osud této vlády je tak fakticky jen a pouze v rukách samotných vládních stran. Minulé vlády se ostatně nestaly obětí ničeho jiného než vlastní slabosti a rozpadly se po vnitřní explozi. To, že prezident v minulosti občas zatloukl poslední hřebík do rakve vládní koalice, bylo již jen sekundárním faktorem. Nejen v ČR, ale i v řadě dalších zemí, jež mají obdobný ústavní systém, platí, že prezident je tak silný, jak je slabá vláda, a naopak. Česká zkušenost ukazuje, že prezident výrazně vstupoval do hry jen tehdy, když mu samy vlády daly příležitost, respektive když vládní

strany selhávaly (např. hroutily se vládní koalice či pod tíhou skandálu padl samotný premiér). Pokud naopak strany vystupovaly jednotně a odhodlaně, prezident se mohl omezovat jen na rétorický nesouhlas. Faktem ovšem zůstává, že všichni čeští prezidenti byli připraveni využít zaváhání vlády. Naposled se tato připravenost prezidenta ukázala svaly projevila v okamžiku demise ministryně spravedlnosti H. Válkové. Prezident Zeman poněkud zalitoval toho, že ministry-

ně Válková s demisí příliš neváhala, neboť byl okamžitě připraven demisi nepřijmout a demonstrovat svou sílu.

Jak ANO, tak i ČSSD vystupují suverénně a prezidentovi zatím nedávají příležitost vstoupit výrazně do mocenských vod české politiky. Jinými slovy, prezidentovu slabší pozici vůči vládě nelze omlouvat jeho zdravotním stavem, ale faktickou situací na české politické scéně, které dominují obě politické strany. V této souvislosti se objevují dva protichůdné názory o spojení B. Sobotky a A. Babiše. Podle prvního názoru se Sobotka a Babiš upřímně nemají rádi, ale jsou nuceni spolu vládnout. Jsou to pragmatičtí, kteří čekají na vhodnou příležitost, jak se svého rivala zbavit. Letos Českou republiku nečekají žádné volby. Teprve až příští rok s krajskými a senátními volbami a s vy-

PODLE JINÉ INTERPRETACE

mezi Babišem a Sobotkou vzniká zvláštní dvojaká symbióza rivalů a současně partnerů jako v případě dua Klaus-Zeman. Na povrchu je zřetelná rivalita, v jádru pevné spojení, jež může přetrvat i parlamentní volby.

hlídkou na sněmovní volby v roce 2017 lze očekávat zásadní střet. Podle jiné interpretace mezi Babišem a Sobotkou vzniká zvláštní dvojaká symbióza rivalů a současně partnerů jako v případě dua Klaus-Zeman. Na povrchu je zřetelná rivalita, v jádru pevné spojení, jež může přetrvat i parlamentní volby.

STABILNÍ KŘEHKÉ SPOJENECTVÍ

V každém případě platí, že tento ambivalentní vztah soupeření a spolupráce přináší oběma rivalům ovoce. Vláda si ve světle zlepšující se hospodářské výkonnosti ČR v očích veřejnosti vede dobře, a to zvláště kvůli relativnímu klidu a absenci velkých vnitrokoaličních rozepří. Ještě nikdy v historii ČR spolu ve vládě nezasedly dvě největší politické strany, jejichž preference by dále rostly i více než rok poté, co se ujal vládní role. Pokud by se parlamentní volby konaly nyní, asi by tato bezprecedentní aliance ani nepotřebovala lidovce. ČSSD si ovšem se svým partnerem neví rady. Chce vládnout, ale bez ANO se neobejde. Na druhé straně

ZÁSLUHU NA DOSAVADNÍ STABILITĚ

vládní koalice nese zejména často vysmívaný či „slabý“ Bohuslav Sobotka, který je ovšem pragmatický, věcný, zkušený a současně opatrný politický matador.

tvrdě kritizuje A. Babiše za koncentraci ekonomické, mediální a politické moci, gigantický střet zájmů a hrozbu pro českou demokracii. Zdá se ovšem, že tato kritika, jež se může jevit jako poněkud teatrální, existenci podstaty koalice neohroží.

Zásluhu na dosavadní stabilitě vládní koalice nese zejména často vysmívaný či „slabý“ Bohuslav Sobotka, který je ovšem pragmatický, věcný, zkušený a současně opatrný politický matador. Sobotkova opatrnost a neochota riskovat bude znamenat, že se patrně nedočkáme zásadních reforem (např. penzijní systém). Vláda se bude spoléhat na mírný ekonomický růst, jenž jí umožní pokračovat ve funkci bez větších politických ztrát. Totéž platí i v zahraniční politice, jež nemá potenciál vládu rozdělovat. V této oblasti se A. Babiš příliš neorientuje (a asi se příliš orientovat nechce). U B. Sobotky, jenž příliš neovládá cizí jazyky a nejeví o toto téma hlubší zájem, platí totéž. Sobotka vystupuje v této oblasti velice opatrně. Typický je jeho postoj k ruské válce na Ukrajině. Neprojevuje sice sympatie vůči putinovskému Rusku, na druhé straně jeho souhlas s politikou většiny evropských zemí vůči Rusku je spíše minimalistický a nevýrazný. Lavíruje mezi zásadovějšími postoji protiputinovského L. Zaorálka a k Rusku vstřícného J. Mládka. Jak Sobotka, tak Babiš nicméně vědí, že zahraniční záležitosti o výsledku voleb v ČR nerozhodují, proto se nemusejí válkou na Ukrajině či hrozbou islámského terorismu příliš trápit. Tento přehlíživý přístup k zahraniční politice, kde by mohli bez větších politických nákladů demonstrovat svůj principiální postoj, je nicméně bude nadále spojovat. Cynicky řečeno, není třeba zaujímat zásadové stanovisko, jež by vládě mohlo přitížit na Hradě, v Moskvě či mezi některými jejími voliči a sympatizanty. Je smutné, že jako nejvýraznější aktér zahraniční politiky, za kterou podle ústavy nese odpovědnost vláda, vystupuje Miloš Zeman, vůči kterému vláda působí až příliš submisivně.

Ekonomický zázrak se nekonal

O promarněných šancích české transformace, nenaplněných nadějích o hospodářském dohánění Rakouska, příjmové a majetkové nerovnosti, krátkozrakosti živnostníků a návratnosti investic do vzdělání s předním českým sociologem Jiřím Večerníkem.

Rozhovor vedl **JOSEF ŠÍMA**

Dlouhodobě sledujete zásadní společenské a ekonomické trendy v naší republice i celé střední Evropě. Začněme aktuálně. Často dnes slyšíme hlasy, které zpochybňují vývoj za posledních 25 let, popisují toto období jako stagnaci, kdy se případný růst životní úrovně dotkl jen pár vyvolených, zatímco pro obyčejného člověka se věci spíše měnily k horšímu. Jak to tedy je s blahobytem a kvalitou života?

Jistěže to nebyla stagnace, blahobyt vzrostl. Jenže pomyslejte, co by se asi tak muselo dít, aby tomu tak nebylo! Celé čtvrtstoletí svobodného vývoje, příslovečného „klidu k práci“, otevření vrat k podnikání a tvořivosti, zrušení dusivého centrálního plánování a masivních transferů produkce na východ – to všechno jsme měli k dispozici. Meziválečné Československo nemělo ani deset takových klidných let mezi likvidací poválečné bída a počátkem celosvětové krize – a co se za tu dobu vykonalo na poli hospodářství, sociálních problémů a kultury! Jak se proměnila naše města! Naše ministerstva sídlí ve výstavných budovách postavených v té době, a to za pár let technologií cihla na cihlu, na rozdíl od dnešních rychlomontážních krabic z oceli a skla.

K tomu bych rád dodal, že už dávno jsem psal o tom, že považují statisti-

ku příjmů za podceňující. V době, kdy se ukazatel reálných příjmů obyvatelstva pomaloučku plazil na výchozí úroveň roku 1989, se otevíraly desítky obchodních center a země zažívala očividný konzumní boom, nesrovnatelný s ostatními postkomunistickými zeměmi. Těžko věřit, že by tuto nabídku sytila kupní síla na úrovni komunistické éry. Konkrétně v několika číslech: index reálných čistých peněžních výdajů se podle ČSÚ dostal na úroveň roku 1990 v roce 2004. V té době u nás fungovalo už na 150 hypermarketů a shopping center s prodejní plochou 800 tisíc čtverečních metrů. Tady přece něco nesedí, nemyslíte?

Druhou stránkou té věci je však to, zda očekávání nebyla větší. Myslím, že se doufalo ve výrazné přiblížení například Rakousku nebo Německu. Spolehneme-li se na statistiku a onen problematický, leč stále jediný ukazatel umožňující srovnání v čase a mezi zeměmi, pak se žádné přiblížení neodehrálo. Po-

dle databáze Světové banky činil HDP na osobu přepočtený na paritu kupní síly v roce 1990 u nás 63% HDP v Rakousku, přičemž v roce 2013 je toto číslo stejné. Distance vůči Německu je rovněž stejná a trvalá. Paradoxem navíc je, že se sblížily více ceny než platy, takže Češi nakupují v obou zmíněných zemích za méně peněz kvalitnější zboží. Shrnu-

SHRNUTO, MÁME SE DOBŘE,

ale žádný ekonomický zázrak se nekonal – i když jsme k němu měli výjimečné podmínky.

MEZIVÁLEČNÉ ČESKOSLOVENSKO NEMĚLO

ani deset takových klidných let mezi likvidací poválečné bídy a počátkem celosvětové krize – a co se za tu dobu vykonalo na poli hospodářství, sociálních problémů a kultury!

to, máme se dobře, ale žádný ekonomický zázrak se nekonal – i když jsme k němu měli výjimečné podmínky.

Nejde přitom jen o příjmy domácností a jejich kupní sílu, ale také o veřejné statky. Zde uvedu jen jeden příklad obluďného zůstávání. Kdo by si nepomyslel v roce 1990, že se vydáme „do Evropy“ také po kolejích, že nás rychlodráha vbrzku propojí s Vídní, Berlínem a Mnichovem? Nyní, kdy supervlaky křížují celou západní Evropu rychlostí 300 km, se náš railjet plouží do Vídně

průměrnou stovkou, to je skoro jako za císaře pána. Podle dohody z roku 1995 měla rychlodráha propojit Berlín, Prahu a Vídeň do sedmi let. A nic! Přitom za to uplynulé čtvrtstoletí pokryla síť superexpresů – například – celé Španělsko, zemi šestkrát větší. Ale s takovými příklady bychom asi neskončili nikdy.

Mohl byste se prosím věnovat problematice nerovnosti, kterou jste studoval? Česká republika patří k zemím s nej-

větším rovnostářstvím, i když média vyprávějí jiný příběh. Jaká je tedy realita? A co dává podobu vztahu mezi touto realitou a veřejným vnímáním tohoto jevu?

Ano, bývali jsme výjimeční rovnostáři, dnes už nás předstihly některé skandinávské země, kde je nerovnost v příjmech ještě o něco menší (Dánsko, Norsko). Blízko k nám mají ještě další skandinávské státy (Švédsko, Finsko) a také Belgie a Rakousko. Ve všech uvedených zemích je poměr průměrných příjmů nejnižší a nejvyšší desetiny osob přibližně 1 : 6. U nás jde o ovšem o rozdíl dvojnásobný vůči komunistické éře, na jejímž konci byl tento poměr 1 : 3. Dlužno podotknout, že všechny tyto země – včetně Česka – patří k těm, kde stát nejvíce přerozděluje – tedy kde daně a sociální dávky nejvíce „tlumí“ rozdíly v pracovních příjmech.

Média samozřejmě vyprávějí jiný příběh, například o grandiózních odměnách pro vysoké státní úředníky, kteří prý „makají jako nikdo jiný“. Hlavně ale sdělují šokující informace o finančních přesunech, především od státu do tajemných firem a společností. O majetkové nerovnosti neví statistika nic, a je to zcela pochopitelné (mimochodem, jediný oficiální soupis majetku byl u nás proveden v roce 1919, v souvislosti s Rašínovou měnovou reformou). Když jsem zkusil zrekonstruovat současnou majetkovou distribuci na základě výpovědí dotázaných, tak jak oni sami odhadovali majetek svých domácností, vyšlo mně rozdělení zhruba podle Paretova pravidla, tj. že čtyři pětiny majetku v rukou pětiny lidí. Ale to se týkalo jen domů, bytů a jejich vybavení, peněžních úspor a podobně. Ve skutečnosti je koncentrace majetku daleko větší.

Vnímání nerovnosti se samozřejmě neřídí statistikou. Média zahlcují lidi aférami, kde je nejmenší jednotkou milion, což nastavuje úplně jiná měřítka, než v jakých se pohybují normální občané. V dojmu, že příjmové rozdíly jsou příliš velké, se ovšem

česká společnost moc neliší od svých západních sousedů Rakouska a Německa. Na východ od nás, ale také ve Francii, je nespokojenost s nerovností příjmů ještě daleko větší, naopak ve Velké Británii a Spojených státech je menší. Je tedy zjevné, že uvedené postoje neodrážejí skutečnou příjmovou nerovnost, která je v obou naposledy zmíněných zemích mnohem větší. Míra kritičnosti je vždy podmíněna představami o sociální spravedlnosti v dané zemi – my patříme do sociálně demokratického welfare režimu, takže rozdíl vůči liberálním zemím je očividný.

PRAVÍ A „FALEŠNÍ“ ŽIVNOSTNÍCI

V souvislosti s elektronickou evidencí tržeb se dnes opět často hovoří o živnostnících, jejich počtu, významu pro zaměstnanost, ale i pro stabilitu společnosti, jelikož do společnosti přinášejí prvky konzervatismu a osobní autonomie. Jak jsme na tom v ČR v porovnání s jinými zeměmi? Co nám „samozaměstnání“ dává? Jaká z Vašeho výzkumu plynou hospodářsko-politická doporučení?

Já nezačnu z kdovíjak pochvalného konce, jak je u nás zvykem, ale právě od toho konzervatismu a autonomie. Živnostníci jsou nezpochybnitelnou součástí střední třídy, ne-li přímo její konstitutivní složkou. Ke středostavovským ctnostem patří postarat se o sebe, tak se to zdůrazňuje. Oni se starají, to je jisté, je výhodné platit nízké odvody. Jak to ale bude s jejich důchody? Platí-li pojistné minimum, které je poloviční oproti zaměstnancům, budou mít minimální důchody, které pak nemusí stačit ani na přežití. A víte, kolik OSVČ si dnes platí penzijní připojištění? Podle

JIŘÍ VEČERNÍK

- Vystudoval Vysokou školu ekonomickou, obor finance a úvěr, pracoval v bance, poté v Ústavu sociálně-politických věd UK,
- po krátkém studiu na pařížské Sorbonně obhájil kandidátskou práci z oblasti ekonomické sociologie (1969),
- od roku 1970 pracoval v Ústavu pro filozofii a sociologii ČSAV jako odborný pracovník,
- od roku 1990 je vědeckým pracovníkem a vedoucím oddělení ekonomické sociologie v Sociologickém ústavu AV ČR,
- v roce 1996 se habilitoval na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně,
- v letech 1991–1993 byl šéfredaktorem Sociologického časopisu, v letech 2003 až 2009 šéfredaktorem Czech Sociological Review,
- spolupracoval s řadou mezinárodních institucí (ILO, OECD, UNU/WIDER, Evropská komise), publikuje v oblasti trhu práce, ekonomických nerovností a sociální politiky v domácích a zahraničních odborných časopisech,
- je členem Akademické rady vysoké školy CEVRO Institut.

statistického šetření u domácností si skoro 40% neplatí ani korunu a pouze jedna čtvrtina si platí alespoň 1 000–1 500 měsíčně. Ani to ale na důstojný důchod přece nebude stačit.

A ukažme druhou stránku věci, která se také odvíjí od toho propastného rozdílu mezi platbami sociálního a zdravotního pojistného, která se však netýká nespravedlivých rozdílů mezi zatížením zaměstnanců a OSVČ, nýbrž „toho třetího vzadu“. Je jím zaměstnavatel, platící za své zaměstnance odvody pojistného na úrovni patřící k nejvyšším v Evropě. Respektive vlastně často právě neplatí, protože se všemi ostatními náklady a potížemi se mu už nevyplácí zaměstnávat další pracovníky. Tato situace zásadně pokrývá trh práce, omezuje možnou zaměstnanost a podporuje šedou ekonomiku motivací k hledání úniků z této nákladné pasti.

To, že máme ze všech středoevropských zemí nejvyšší podíl sebezaměstnaných (s výjimkou Polska, kde je mnohem vyšší číslo syceno masou rolníků), není moc k chlubení, pokud nevíme, jakou část z nich představují „nepravi“ či „falešní“ samostatně činní, jejichž nelegálním zapojováním záplatují zaměstnavatelé potenciální díru do svých nákladů. Jde tedy o spojitě nádoby, které je jako takové třeba řešit – zatížit trochu více samostatně činné a odtížit zaměstnavatele. Tím lze posílit střední podnikatele, jejichž situace je nejobtížnější. Evropská statistika práce nazývá OSVČ s 0–10 zaměstnanci „mikropodniky“, jenže jde-li o jednu osobu samostatně výdělečně činnou, tak se zpravidla o žádný podnik nejedná. Takových je ovšem mezi našimi samostatnými 80%.

PARADOXY VZDĚLÁNÍ

Ve své další studii z poslední doby jste se věnoval problematice vlivu vzdělání na příjmy v České republice. Jaké jsou Vaše závěry?

Naše studie je vlastně první, která sleduje privátní výnosy vysokoškolského vzdělání na srovnatelných datech za všechny evropské země, a navíc zachycuje delší vývoj v čase, konkrétně za posledních sedm let. Lze říci, že – zcela nezáměrně – představuje empirickou výzvu teoriím standardní ekonomie z této oblasti. Ukázalo se totiž, že rozdíly mezi zeměmi jsou obrovské, většinou setrvalé, a že v zásadě nijak nesouvisí s produktivitou kvalifikované práce. Samozřejmě ani to, že v tranzitivních zemích návratnost vzdělání ve výdělků po roce 1990 skokově narostla (u nás na dvojnásobek), nebylo dáno nějakým náhlým nárůstem produktivity práce absolventů vysokých škol.

Srovnání ukázalo, že odstup výdělků pracovníků s vysokoškolským diplomem od těch se středoškolským vzděláním se v EU pohybuje v širokém rozmezí od 20 do 70 procent, přičemž na jeho spodní hraně se nacházejí Dánsko a Švédsko, na horní hraně pak Maďarsko a Polsko. Taková vysoká návratnost vzdělá-

ní jako v těchto dvou zemích je z vyspělých zemí také ve Spojených státech. My, spolu se Slovenskem, se řadíme do spodní poloviny zemí seřazených podle návratnosti vzdělání, po bok Rakouska, Německa a Francie.

Z výsledků tedy vyplývá, že vzdělání a jeho odměňování je společenská záležitost, chcete-li ekonomicko-politická a sociálně-politická. Situace v této oblasti souvisí s celkovým hodnotovým nastavením společnosti nepoměrně víc než s přímou vazbou kvalifikace-produktivita-mzda, kterou řeší ekonomové. Dokonce i souvislost mezi podílem vzdělaných lidí v aktivní populaci a jejich relativními výděly se ukázala jako překvapivě slabá, v tranzitivních zemích dokonce žádná. Nepotvrdil se ani předpoklad o poklesu návratnosti vysokoškolského vzdělání při rostoucím počtu jeho držitelů.

Nemalujeme si, že s počtem otitulovaných lidí roste vzdělanost společnosti a s ní její bohatství. Vztah lze vidět i jako obrácený – bohaté společnosti mohou dopřát mladým lidem delší školní docházku a absolventům škol zajímavou práci v terciérním či kvartérním sektoru, tedy ve službách a intelektuálních aktivitách. V USA jsou v těchto sektorech zaměstnány čtyři pětiny pracovníků, u nás zatím tři pětiny. Vysoké školy umožňují prodlužovat dobu přípravy pro stále větší část populace a následně vytvářet „neproduktivní“ pracovní místa, tedy neproduktivní v Marxově – hluboce mylném – pojetí. Ovšemže moderní ekonomika je tažena inovacemi, které se líhnou právě v této neproduktivní sféře, ve vědě a průmyslovém výzkumu. Takže vlastně s tím vzděláním a bohatstvím je to stejně jako se slepicí a vejcem.

Představme si, že byste měl moc změnit tři věci v českém právním, ekonomickém či politickém rámci a chtěl co nejvíce prospět lidem. Co byste změnil?

Především bych rád zmínil, že společnosti nesmírně škodí ten nekonečný proud změn, reformy již několikrát reformovaných reforem. Každoroční experimenty s daněmi, neustálé změny ve školství, v sociálním systému, v regulaci podnikání, to vše je devastující pro vztah občana ke státu. Trochu přezenu, když řeknu, že vše zavedené, co ještě jakž takž funguje, se musí reformovat, zpravidla překotně a neumětelsky, s každou novou vládou. Legislativa bobtná, byrokracie se rozpíná a výdaje státu v důsledku neustálých změn pravidel a odpovědných osob obestírá temno. Na druhou stranu je velmi mnoho žádoucích změn, jenže těžko uskutečnitelných.

Takže mám-li uvést něco, co by šlo ještě poměrně jednoduše změnit, pak tedy zveřejňovat každou korunu státních výdajů na webu a taktéž každou firmu přijímající veřejnou zakázku, s dohledatelnými odpovědnými vlastníky – aby se aspoň trochu zabránilo rabování státu. To už máme dvě věci. Tak ještě tu třetí – zvýšit dnešní směšné pokuty pro šmejdy, podvodníky a velkokradáky, pro útěkáře z daní a silniční šilence, jakož i pro všechny živly jim podobné. Budou-li pro ně pokuty likvidační, tím lépe!

Duben 1861

významný měsíc české parlamentní politiky

V rámci kalendářního roku si česká veřejnost připomíná poměrně velký počet významných dnů. Některým z nich dokonce zákonodárci přisoudili takový význam, že povahu jejich výročí může podstatná část společnosti promýšlet ve dnech volna bez plnění pracovních povinností.

PETR VALENTA | Autor je ředitelem Centra střeoevropských studií, společného vědeckého pracoviště vysoké školy CEVRO Institut a Masarykova ústavu a Archivu Akademie věd

K přemíře reflexe významných momentů naší minulosti tato skutečnost ovšem nevede a zájem o výročí se omezuje obvykle na několik novinových článků. Den 6. duben nelze vřadit do kategorie výše zmíněných dní. Je zcela opomenut vzhledem k tomu, že není propojen s budováním české státnosti, či dokonce bojem za národní existenci. Odkazuje na historicky první schůzi voleného českého sněmu v roce 1861. Více jde o výročí spojené s významem instituce parlamentu jako reprezentativního politického sboru. Pohled o více než 150 let

© sellingpix - Fotolia.com

nazpět sněmovní historií však odkrývá mnohé z mechanismů dobových politických praktik a okolností, za kterých se utvářelo parlamentní soupeření na další půlstoletí. V tomto ohledu jde o zajímavý pohled do „zvětšeného zrcátka“ parlamentní politiky.

PARLAMENTARISMUS JAKO DŮSLEDEK EMANCIPACE

Rozbřesk parlamentního života nebyl pouze českou záležitostí. Týkal se všech zemí habsburského mocnářství. Svolení

k svolání parlamentů musel dát panovník František Josef I., který tak nečinil z autentického přesvědčení o potřebnosti reprezentativních sborů v politickém systému, což byla myšlenka vzdálená císařovu konzervativnímu krédu. Nutil ho k tomu především katastrofální stav státních financí a tlak starých a nových elit v podobě tradiční aristokracie a emancipujícího se měšťanstva, u kterého sililo přesvědčení o nutnosti kontroly hospodářské politiky státu prostřednictvím existence parlamentního systému. Tak padla představa vládní administrativy o tichém smíru s buržoazií, založeném na liberální hospodářské politice a nezasahování státu do soukromí podnikatele v symbióze s absolutistickým režimem. Původní myšlenky o početně omezeném poradním sboru zabývajícím se oblastí státních rozpočtů se ale během několika měsíců posunuly k vydání ústavy a zřízení celé soustavy zastupitelských sborů. Zemským sněmům, mezi nimi i tomu českému, moravskému a slezskému, bylo určeno díky slabším kompetencím podřadnější místo ve srovnání s centrální vídeňskou říšskou radou. Od svých historických předchůdců se lišily sněmy v podstatném ohledu – byly volené.

I proto jednání českého sněmu v Praze v budově současné Poslanecké sněmovny veřejnost sledovala s mírou, která dnešnímu pozorovateli přijde neuvěřitelnou. Ohromení ze symboliky počátku parlamentního jednání bylo společné veřejnosti i tehdejšímu tisku. Ten líčil náladu v ulicích tehdejší Prahy autenticky s mírou patosu době vlastní: „*Zvonění ve všech kostelích zasvětilo pošmourné sněmovní ráno. Všude zvýšený ruch, v kavárnách čilý život, na ulicích hrčení kočárů. Vše směřuje ku kamennému mostu, jenž na obou stranách přeplněn proudy lidstva. V ulicích malostranských sotva obrátiti se můžeš. Kolem kostela sv. Mikuláše obecenstvo činí špalír poslancům do chrámu se ubírajícím. Příchod mužů národa poznáváš podle vlnění se zástupů, jež vždy mocněji k sluchu doráží a tisícíhlavé sláva! ať žije! přechází. V chrámě vše v slavnostním nadchnutí. Každý zdá se, že chce vyprositi milost Boží těm, již mají dobyti národu potlačenému svobodu a právo ve vlastním domově.*“

Prokazovaná úcta poslancům a špalíry veřejnosti v ulicích obklopujících sněmovnu jsou dnes představitelné obdobně složitě jako mše konaná krátce před zahájením sněmovní schůze (bez zajímavosti není, že první schůze připadla na sobotu). Obdobně si dnes těžko představit, že reportáže a doslovné přepisy z jednání sněmu zabraly více než dvě strany tehdejších deníků, tedy podstatnou část každého vydání. Pozornost soustředěnou na jednání neotupilo ani zklamání z nižších kompetencí orgánu, ani dvě podstatné skutečnosti, které byly pro parlamentní kulturu předminulého století typickými. Poslanci

PROKAZOVANÁ ÚCTA POSLANCŮM

a špalíry veřejnosti v ulicích obklopujících sněmovnu jsou dnes představitelné obdobně složitě jako mše konaná krátce před zahájením sněmovní schůze.

byli sice označováni jako mužové národa, ve skutečnosti však reprezentovali spíše jeho nepatrný zlomek díky složitému volebnímu systému zohledňujícímu majetek a vzdělání potenciálního voliče. Ještě problematičtějšími byly pro českou veřejnost instrumenty takzvané volební geografie, kdy byly volební obvody tvořeny vzhledem k demografickým skutečnostem tak, aby preferovaly německou reprezentaci. (Z tohoto důvodu se ostatně těšila v devatenáctém století takové

pozornosti a vážnosti statistika, neboť dodávala spolu s historií potřebnou municí pro národnostní soupeření.) Od těchto skutečností se odvíjelo i specifické složení sněmovních politických stran označovaných jako honorační, jejichž organizace a způsob řízení byly záležitostí několika jednotlivců.

DŮLEŽITOST PARLAMENTNÍCH RITUÁLŮ

Pokud bychom pokračovali v listování sněmovní historií v následujících letech a desetiletích, museli bychom konstatovat, že rekrutování poslanců z řad urozených a vzdělanců jeho jednání příliš nezjemňovala. Česko-německý národnostní rozpor na to vytvářel příliš hluboké příkopy. Tak se v následujících letech stal sněm nejen dějištěm horlivých debat, ale i sálem, který je z podstatné části zcela prázdný vzhledem k demonstrativním absencím poslanců obou národností, kteří jeho jednání bojkotovali. Od sklonku století pak jeho jednání paralyzovaly násilné obstrukce, při kterých létaly vzduchem kalamáře a tlouklo se kusy sněmovních lavic. Tak musel být sněm rozpuštěn panovníkem, což zároveň ukazuje kompetence, kterými tehdy disponoval císař a exekutiva ve směru k parlamentním sborům.

Co tedy zbylo z instituce, jejíž novodobá historie se počínala psát onoho sobotního dubnového dne roku 1861? Možná více než symbolická rovina dnešního sídla sněmovny, jejíž sál vypadá téměř totožně jako v devatenáctém století. (Obraz císaře zmizel, ale vyobrazení dubu a lípy jako symbolu pro český a německý element obklopující historický znak v sále přežilo dvacáté století.) I přes omezené kompetence by bez sněmu nevznikly instituce spojované s kulturním a vědeckým vzestupem moderní české společnosti, jako bylo například Národní muzeum či Česká akademie věd a umění. Veřejnost se prostřednictvím pozornosti věnované parlamentnímu dění seznamovala s parlamentními rituály, volbami počínaje a například interpelacemi konče. Pro generace českých politiků pak byl sněm školou parlamentního života, někteří z nich ostatně získávali mandáty i po roce 1918. Prvorepublikové období tak navazovalo na politickou kulturu a parlamenty z éry monarchie více, než se zdá při letmém pohledu. I proto stojí za to 6. duben připomenout.

Studujte prestižní vysokou školu v centru Prahy!

Atraktivní obory s výborným uplatněním!

- **Ekonomie – Hospodářská politika (Bc.)**
- **Politologie a mezinárodní vztahy (Bc., Mgr.)**
- **Obchodněprávní vztahy (Bc., Mgr.)**
- **Veřejná správa (Bc., Mgr.)**
- **Bezpečnostní studia (Mgr.)**
- **Master of Public Administration (MPA)**

CEVROINSTITUT

[vysoká škola]

PRÁVO, POLITOLOGIE, EKONOMIE
PRESTIŽ, VZDĚLÁNÍ A ÚSPĚCH

cevroinstitut.cz